

**Perspektywy wychowawców przedszkolnych
na temat spektrum autyzmu**

Raport z badań socjologicznych na podstawie
Indywidualnych Wywiadów Pogłębionych

**Badania współfinansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji
Osób Niepełnosprawnych**

Europejski Dom Spotkań- Fundacja Nowy Staw

Autor: Agata Dziubińska – Gawlik

Lublin, maj 2024 r.

Spis treści

WSTĘP	2
1. Charakterystyka próby badawczej.....	5
2. Aspekt lingwistyczny	6
3. Relacje między dziećmi neurotypowymi a dziećmi w spektrum autyzmu	9
4. Wsparcie i dostosowania w przedszkolu.....	13
5. Integracja dzieci z autyzmem w środowisku edukacyjnym	20
6. Edukacja i świadomość na temat spektrum autyzmu.....	24
Rekomendacje:.....	27
Podsumowanie:.....	32

WSTĘP

Niniejszy raport powstał w ramach projektu pt. „Program łamania stereotypów dotyczących osób w spektrum autyzmu” współfinansowanego ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Projekt realizowany jest przez Europejski Dom Spotkań-Fundację Nowy Staw z Lublina.

Celem ogólnym projektu badawczego jest: Wypracowanie rekomendacji do kampanii promocyjnej na temat zatrudniania osób w spektrum autyzmu. Pracodawcy oraz społeczeństwo nie mają wiedzy o potencjałach i ograniczeniach osób w spektrum autyzmu. W związku z tym istnieje potrzeba przeprowadzenia:

- a) szerokiej kampanii społecznej skierowanej do społeczeństwa,
- b) kampanii skierowanej do pracodawców.

Walka ze stereotypami dotyczącymi osób w spektrum autyzmu jest istotna z następujących powodów:

1. Zapewnienie pełnego i sprawiedliwego uczestnictwa społecznego:

Stereotypy mogą prowadzić do marginalizacji i wykluczenia osób ze spektrum autyzmu. Kiedy społeczeństwo ma uprzedzenia i fałszywe przekonania na temat autyzmu, osoby te mogą napotykać trudności w znalezieniu pracy, nawiązywaniu relacji społecznych, uczestnictwie w życiu społecznym i korzystaniu z dostępnych usług. Walka ze stereotypami jest niezbędna, aby zapewnić, że osoby w spektrum autyzmu mają równe szanse i są pełnoprawnymi członkami społeczeństwa.

2. Promowanie akceptacji i empatii:

Świadomość i zrozumienie różnorodności osób ze spektrum autyzmu prowadzą do budowania akceptacji i empatii. Stereotypy utrzymują się często z powodu braku wiedzy i nieświadomości. Poprzez edukację i informowanie społeczeństwa na temat

spektrum autyzmu, możemy promować szersze zrozumienie i współczucie, które przyczyniają się do tworzenia bardziej inkludującego i tolerancyjnego środowiska dla wszystkich.

3. Wykorzystanie pełnego potencjału jednostek:

Stereotypowe przekonania na temat osób w spektrum autyzmu często opierają się na ograniczonym spojrzeniu na ich umiejętności i zdolności. Walka ze stereotypami pozwala społeczeństwu dostrzegać i doceniać unikalne talenty, zainteresowania i umiejętności osób w spektrum autyzmu. To z kolei sprzyja wykorzystywaniu ich pełnego potencjału i stwarza możliwości rozwoju i sukcesu zarówno w życiu zawodowym, jak i osobistym.

4. Ograniczenie stresu i dyskomfortu:

Stereotypy i uprzedzenia mogą wpływać na samopoczucie osób w spektrum autyzmu. Negatywne opinie i niewłaściwe oczekiwania społeczne mogą prowadzić do lęku, depresji, niższej samooceny i poczucia izolacji. Poprzez walkę ze stereotypami i budowanie świadomości, tworzymy otoczenie, które jest bardziej przyjazne, zrozumiałe i wspierające dla osób w spektrum autyzmu.

Przedstawione wyniki badań w niniejszym raporcie powstały na podstawie indywidualnych wywiadów pogłębionych z wychowawcami przedszkolnymi. Celem tej części badań było zrozumienie, jak personel przedszkola postrzega i wspiera dzieci z autyzmem, jakie dostosowania i metody pracy są stosowane oraz jakie wsparcie jest dostępne dla rodziców. Wywiady objęły również pytania dotyczące wcześniejszych doświadczeń z dziećmi w spektrum autyzmu oraz oceny wiedzy nauczycieli na temat pracy z takimi dziećmi.

Pytania obejmowały zarówno aspekty pracy bezpośredniej z dziećmi w spektrum autyzmu, jak i organizacyjne oraz szkoleniowe elementy wsparcia w placówce.

Inne grupy badawcze, które zostały w ramach projektu objęte badaniami to:

- osoby w spektrum (pracujące i niepracujące),
- rodzice osób w spektrum,
- pracodawcy (zatrudniający osoby w spektrum autyzmu i niezatrudniający osób w spektrum autyzmu),
- współpracownicy,
- pedagodzy szkolni.

Niezależnie od raportów z badań IDI dotyczących 6 grup badawczych powstał też raport z badań focusowych (FGI) oraz na wcześniejszym etapie realizacji projektu powstała Analiza desk research pt. „Analiza występujących stereotypów na temat osób w spektrum autyzmu”.

Po zakończeniu części analityczno-badawczej projektu, opracowany zostanie „Program łamania stereotypów dotyczących osób w spektrum autyzmu” zawierający założenia (rekomendacje) do prowadzenia kampanii społecznej niwelującej stereotypy postrzegania osób ze spektrum autyzmu w społeczeństwie oraz wśród pracodawców.

1. Charakterystyka próby badawczej

Badaniem objęto 8 wychowawców przedszkolnych. Badania mają charakter ogólnopolski. Respondenci pochodzą z dwóch województw: lubelskie (6) oraz zachodniopomorskie (2). Struktura płci respondentów przedstawia się następująco: 8 kobiet oraz 0 mężczyzn. Wszyscy badani posiadają wykształcenie wyższe. Wśród badanych występuje dosyć duży rozrzut wiekowy: najmłodsza osoba badana ma 32 lata i najstarsza 50. Wszyscy objęci badaniem respondenci zetknęli się w swojej pracy z dziećmi w spektrum autyzmu. Z przeprowadzonych badań wynika również, że część z nich miała również doświadczenia w kierowaniu dzieci na diagnozę, które najczęściej kończyły się potwierdzeniem autyzmu. W niektórych przypadkach dzieci były kierowane na diagnozę w celu dostosowania wsparcia do aktualnych potrzeb.

2. Aspekt lingwistyczny

Autyzm to termin, który zyskuje na znaczeniu zarówno w dyskursie publicznym, jak i naukowym. W miarę rosnącej świadomości społecznej na temat autyzmu pojawiają się różne określenia tego zjawiska.

Pracownicy przedszkoli, mający bezpośredni kontakt z dziećmi w spektrum autyzmem, kształtują postawy i świadomość społeczną. W niniejszym rozdziale przedstawiamy opinie pracowników przedszkoli na temat najbardziej odpowiednich określeń dotyczących autyzmu, jakie powinno się używać w codziennych rozmowach oraz w kontekście edukacyjnym.

Preferowane określenia

Wśród pracowników przedszkoli dominują różne podejścia do terminologii opisującej autyzm. Znacząca część respondentów wskazuje na określenie „osoba w spektrum autyzmu” jako najbardziej odpowiednie. Uważają, że termin ten jest neutralny i unika negatywnych konotacji, które mogą towarzyszyć innym określeniom „Osoba w spektrum autyzmu” nie sugeruje, że autyzm jest chorobą czy stanem, który należy postrzegać negatywnie. Jest to określenie, które podkreśla indywidualność i unikalność każdej osoby, bez zbędnego wartościowania.

Neutralność i unikanie stygmatyzacji

Pracownicy przedszkoli zaznaczają, że używanie określenia „osoba w spektrum autyzmu” pomaga w unikaniu stygmatyzacji. Określenia takie jak „cierpienie na autyzm” są jednoznacznie odrzucane ze względu na swoje negatywne konotacje. Podobnie, określenie „dzieci autystyczne” jest postrzegane jako etykietujące i redukujące osoby do ich diagnozy. Respondenci podkreślają, że termin „osoba w spektrum autyzmu” jest bardziej inkluzywny i respektuje godność każdej osoby.

Zróżnicowanie i indywidualność

Termin „spektrum” jest szczególnie ceniony za oddawanie zróżnicowania objawów i zachowań u osób z autyzmem. Pracownicy zauważają, że każde dziecko z autyzmem jest inne, ma unikalne potrzeby i możliwości. Używanie terminu „spektrum” podkreśla, że autyzm nie jest jednolitym stanem, ale obejmuje szeroki zakres cech, które mogą się różnić u każdej osoby. Taka terminologia pozwala na bardziej elastyczne i empatyczne podejście do dzieci z autyzmem.

Formalne i medyczne podejście

Niektórzy pracownicy preferują korzystanie z formalnych terminów zgodnych z klasyfikacjami medycznymi, takimi jak ICD-10. Określenia takie jak „Całościowe Zaburzenia Rozwoju Autyzm Dziecięcy” są używane w kontekście formalnym i diagnostycznym. Jest to podejście oparte na standardach medycznych, które zapewnia jednoznaczność i precyzję w opisie stanu zdrowia. Jednakże, w codziennej komunikacji, preferowane są bardziej neutralne i inkluzywne określenia.

Prostota i zrozumiałość

W niektórych przypadkach, zwłaszcza w komunikacji z rodzicami i osobami spoza środowiska edukacyjnego, preferowane jest proste określenie „autyzm”. Jest ono powszechnie zrozumiałe i łatwe do wyjaśnienia. Pracownicy przedszkoli podkreślają, że użycie prostego terminu pomaga w szybkim i efektywnym przekazaniu informacji o specyficznych potrzebach dziecka z autyzmem.

Wnioski:

Podsumowując, preferowane określenia dotyczące autyzmu w środowisku przedszkolnym różnią się w zależności od kontekstu i odbiorców. Kluczowe jest jednak dążenie do używania terminologii, która jest neutralna, nie stygmatyzująca

i adekwatna do zróżnicowanych potrzeb i cech dzieci z autyzmem. Termin „osoba w spektrum autyzmu” wydaje się być najczęściej preferowanym, ze względu na swoją inkluzywność i neutralność, a także zdolność do oddania szerokiego zakresu różnorodności wśród osób z autyzmem.

3. Relacje między dziećmi neurotypowymi a dziećmi w spektrum autyzmu

Integracja dzieci w spektrum autyzmu z ich neurotypowymi rówieśnikami w przedszkolach stanowi wyzwanie zarówno dla nauczycieli, jak i dla samych dzieci. W niniejszym rozdziale omówiono, jak dzieci neurotypowe traktują dzieci w spektrum autyzmu, bazując na wywiadach z nauczycielami przedszkolnymi. Wywiady te dostarczają cennych informacji na temat relacji, interakcji oraz działań podejmowanych w przedszkolach w celu promowania akceptacji i zrozumienia.

Początkowa akceptacja i narastające różnice

Na podstawie wypowiedzi nauczycieli wynika, że początkowo dzieci neurotypowe nie dostrzegają znaczących różnic między sobą a dziećmi w spektrum autyzmu. Relacje między nimi są naturalne i nieskomplikowane. Jednakże, w miarę jak dzieci poznają swoich rówieśników w spektrum autyzmem bliżej, zaczynają zauważać różnice w zachowaniu, co prowadzi do traktowania ich jako "dziwnych" lub "innych". Stopień akceptacji i integracji zależy często od poziomu funkcjonowania dziecka w spektrum – dzieci wysoko funkcjonujące są często lepiej akceptowane niż te, które wymagają więcej wsparcia.

Przykładowe wypowiedzi:

- *„Na początku jest normalna relacja, nie widać żadnych różnic, ale im bardziej poznają te dzieci to traktują je jako troszkę dziwne i inne. W zależności od stopnia autyzmu uczą się funkcjonowania tego dziecka, czy jest wysoko funkcjonujące, czy nisko. W tym roku mieliśmy wysoko funkcjonujących autystów, specjaliści nie byli pewni, czy to jest autyzm, czy jakieś inne zaburzenie, dlatego dostał diagnozę na okres przedszkolny, nie wiem, czy dostanie diagnozę też na okres szkolny, bo jest w trakcie diagnozy. W tym roku mamy także dwóch bliźniaków, którzy są na najniższym poziomie w*

porównaniu do tych dzieci co funkcjonowały i chodziły do nas w tamtym roku.”

- *„Oni traktują jak zwyczajne dziecko, troszeczkę po prostu patrzą na niego, że w jakiś sposób dziwnie się zachowuje, ale próbują nawiązać relacje. No i mówię, że oni nie rozumieją jeszcze, że dziecko ma jakieś tam orzeczenie i po prostu chcą się pobawić jak zwykłe dzieci.”*

Specjalne przedszkola i małe grupy

W przedszkolach specjalnych, gdzie wszystkie dzieci są w spektrum autyzmu, relacje są bardziej jednolite. Nauczyciele zauważają, że w takich placówkach nie ma wyraźnych przypadków odrzucenia czy dyskryminacji. Małe grupy sprzyjają tolerancji i wzajemnemu zrozumieniu, a dzieci uczą się funkcjonować razem, respektując swoje różnice.

Przykładowa wypowiedź:

- *„W naszym przedszkolu nie ma jakiegoś odtrącenia, ponieważ jesteśmy przedszkolem specjalnym, są małe grupy i dzieci są tolerancyjne dla innych, nie ma dyskryminacyjnych zachowań.”*

Edukacja i warsztaty

W przedszkolach, gdzie dzieci neurotypowe uczęszczają razem z dziećmi w spektrum autyzmu, nauczyciele często prowadzą warsztaty i rozmowy edukacyjne, aby zachęcić dzieci do otwartości i zrozumienia. Dzieci uczą się, dlaczego ich rówieśnicy zachowują się inaczej i jak mogą im pomóc oraz nawiązywać relacje. Tego typu działania są szczególnie intensyfikowane w związku z obchodami Światowego Dnia Autyzmu, kiedy to organizowane są specjalne warsztaty szkoleniowe dla dzieci i rodziców.

Obserwacja i pomoc

Niektórzy nauczyciele zauważają, że dzieci neurotypowe często traktują dzieci w spektrum z ciekawością, obserwując ich zachowania i czasem oferując pomoc. W niektórych przypadkach dzieci w spektrum są traktowane bardziej jako obiekt obserwacji niż równoprawni członkowie grupy. Bariera komunikacyjna i różnice w zachowaniach mogą utrudniać pełną integrację, ale nauczyciele starają się minimalizować te bariery poprzez wspólne zabawy i zajęcia.

Próby integracji

W placówkach, gdzie dzieci neurotypowe uczęszczają razem z dziećmi w spektrum autyzmu, podejmowane są różnorodne próby integracji. Nauczyciele starają się włączać dzieci w spektrum do grupowych zabaw i zajęć, tłumacząc różnice w zachowaniu i promując zrozumienie. W niektórych przypadkach przedszkola specjalne organizują wspólne zajęcia z przedszkolami dla dzieci neurotypowych, co sprzyja integracji i wzajemnemu uczeniu się.

Bariery komunikacyjne

Jednym z największych wyzwań w integracji dzieci w spektrum autyzmu jest bariera komunikacyjna. Dzieci w spektrum często posługują się alternatywnymi metodami komunikacji, takimi jak PECS (Picture Exchange Communication System), co może być trudne do zrozumienia dla ich neurotypowych rówieśników. Mimo starań nauczycieli, aby włączać dzieci w spektrum do zabaw i zajęć, różnice w sposobach komunikacji mogą utrudniać pełne zrozumienie i nawiązywanie relacji.

Wnioski:

Relacje między dziećmi neurotypowymi a dziećmi w spektrum autyzmu w przedszkolach są złożone i zależą od wielu czynników, takich jak poziom

funkcjonowania dziecka w spektrum, wsparcie ze strony nauczycieli oraz edukacja rówieśników. Kluczowe znaczenie mają działania edukacyjne i integracyjne, które promują zrozumienie i akceptację. Choć istnieją wyzwania, takie jak bariery komunikacyjne, podejmowane działania pokazują, że możliwa jest skuteczna integracja, która przynosi korzyści zarówno dzieciom w spektrum, jak i ich neurotypowym rówieśnikom.

4. Wsparcie i dostosowania w przedszkolu

Przedszkola odgrywają kluczową rolę w wspieraniu dzieci w spektrum autyzmu, oferując zróżnicowane formy pomocy dostosowane do ich unikalnych potrzeb. Wypowiedzi objętych badaniem respondentów potwierdzają, że placówki przedszkolne podejmują szeroki zakres działań, aby stworzyć przyjazne i wspierające środowisko dla dzieci z autyzmem. Poniżej przedstawiono najważniejsze formy wsparcia oferowane w przedszkolach, które obejmują indywidualizację zajęć, wsparcie specjalistów, zajęcia terapeutyczne, dostosowania środowiskowe, relacje z dziećmi neurotypowymi oraz wsparcie dla rodziców.

Indywidualizacja zajęć

Indywidualizacja zajęć jest fundamentalnym elementem wsparcia dzieci w spektrum autyzmu. Zajęcia są dostosowane do indywidualnych potrzeb dzieci, co obejmuje podział zadań na mniejsze etapy, korzystanie z piktogramów oraz stosowanie specjalnych materiałów dydaktycznych. Dzięki temu dzieci mogą lepiej zrozumieć i przyswoić materiał edukacyjny.

Przykładowe wypowiedzi:

- *„Prowadzimy zajęcia, zabawy. To było przy szkole Montessori, więc to było specyficzne... Staraliśmy się go włączać, tylko ta bariera komunikacyjna była problemem.”*
- *„Mamy dużo programów, dużo indywidualizacji dla dzieci w spektrum... cała placówka jest opisana w piktogramach.”*

Wsparcie specjalistów

Dzieci w przedszkolach mają dostęp do wsparcia różnych specjalistów, takich jak psychologowie, logopedzi, terapeuci integracji sensorycznej, fizjoterapeuci oraz inni.

Zespoły specjalistów współpracują, aby zapewnić dzieciom kompleksową opiekę i wsparcie w różnych aspektach ich rozwoju.

Przykładowe wypowiedzi:

- *„Mamy cały zespół, jest psycholog, pedagog specjalny, inni nauczyciele współorganizujący, logopeda, współpracujemy również z poradnią psychologiczno-pedagogiczną.”*

Zajęcia terapeutyczne

Przedszkola prowadzą różnorodne zajęcia terapeutyczne, takie jak logorytmika, terapia ręki oraz inne formy terapii zajęciowej. Zajęcia te są kluczowe w rozwijaniu umiejętności komunikacyjnych, motorycznych i społecznych dzieci w spektrum autyzmu.

Przykładowe wypowiedzi:

- *„Pewne zajęcia dodatkowe jeszcze odbywają się w placówce, niektóre w poradni, to jest tak różne. Ale myślę, że mamy logorytmikę, 2 godziny, 3 tygodniowo w zależności od potrzeby dziecka.”*

Dostosowania środowiskowe

W celu minimalizowania bodźców sensorycznych, które mogą przeszkadzać dzieciom w spektrum autyzmu, przedszkola stosują różnorodne dostosowania środowiskowe. Są to między innymi przygaszone światła, słuchawki wygłuszające oraz sale wyciszeń.

Przykładowe wypowiedzi:

- *„Mamy słuchawki, mamy specjalną salę sensoryczną, mamy miejsce, w którym możemy z dzieckiem wyjść, odseparować je od grupy, pomóc mu się wyciszyć.”*

Relacje z Dziećmi Neurotypowymi

Większość wywiadów nie dotyczyła bezpośrednio relacji między dziećmi w spektrum autyzmu a dziećmi neurotypowymi, ponieważ wiele przedszkoli specjalizuje się w pracy z dziećmi z różnymi zaburzeniami, w tym w spektrum autyzmu. Jednakże, tam gdzie miała miejsce integracja z dziećmi neurotypowymi, zauważono pozytywne interakcje, aczkolwiek wymagające dodatkowego wsparcia i wyjaśniania różnic.

Przykładowe wypowiedzi:

- *„Tak jakby zabawy nie było między nimi, nie oszukujemy się. To była bardziej obserwacja, czasami pomoc.”*
- *„Na przykład jak przychodzą dzieci do nas, to prowadzimy jakieś wspólne zabawy takie w grupie. Tak samo jak my wychodzimy, to wtedy te przedszkola, do których my chodzimy również proponują nam wspólne zabawy.”*

Wsparcie dla rodziców

Rodzice dzieci w spektrum autyzmu otrzymują znaczące wsparcie od przedszkola. Obejmuje to regularne spotkania indywidualne z nauczycielami i specjalistami, gdzie omawiane są postępy dzieci, problemy oraz strategie wspierające rozwój.

Przykładowe wypowiedzi:

- *„Spotkania z rodzicami co-semestralne odnośnie funkcjonowania i rozwoju dziecka. Codziennie przy oddawaniu dziecka do domu ta rozmowa trwa minimum 5 minut, a czasami się przedłuża na 10-15.”*

Grupy wsparcia i warsztaty

Organizowane są grupy wsparcia dla rodziców, prowadzone przez psychologów i innych specjalistów. Rodzice mają także możliwość uczestniczenia w warsztatach i szkoleniach, które pomagają im lepiej zrozumieć autyzm i efektywnie wspierać swoje dzieci.

Wnioski:

Analizując wypowiedzi respondentów, można zauważyć, że placówki przedszkolne stosują zróżnicowane metody wspierania swoich podopiecznych. Indywidualizacja zajęć, wsparcie specjalistów, zajęcia terapeutyczne, dostosowania środowiskowe oraz wsparcie dla rodziców tworzą kompleksowy system pomocy, który przyczynia się do lepszego funkcjonowania i rozwoju dzieci w spektrum autyzmu.

1. Szkolenia i edukacja personelu

Z przeprowadzonych badań wynika, że pracownicy przedszkoli regularnie uczestniczą w szkoleniach dotyczących pracy z dziećmi w spektrum autyzmu. Takie szkolenia są niezbędne, aby zapewnić dzieciom z autyzmem odpowiednie wsparcie i opiekę. Szkolenia te obejmują różnorodne zakresy tematyczne, które są kluczowe dla efektywnej pracy z dziećmi w spektrum autyzmu. W poniższym rozdziale omówimy

główne obszary szkoleń, w których uczestniczą pracownicy przedszkoli oraz różne opinie na temat poziomu ich wiedzy i kompetencji w pracy z dziećmi autystycznymi.

Zakresy tematyczne szkoleń:

- **Stosowana Analiza Zachowania**

Jednym z najważniejszych elementów szkoleń jest stosowana analiza zachowania (ABA). Szkolenia z zakresu ABA są powszechne i pomagają nauczycielom w skutecznym wspieraniu dzieci w spektrum autyzmu. ABA jest metodą opartą na dowodach naukowych, która koncentruje się na poprawie konkretnych zachowań oraz nauce nowych umiejętności poprzez systematyczne wzmacnianie pożądanych zachowań.

- **Komunikacja Alternatywna**

Drugim kluczowym obszarem szkoleń jest komunikacja alternatywna. Pracownicy przedszkoli są szkoleni w różnych metodach komunikacji alternatywnej, takich jak użycie PECS (Picture Exchange Communication System) czy innych narzędzi wspomagających komunikację. Jest to szczególnie ważne dla pracy z dziećmi niewerbalnymi, które mogą mieć trudności z komunikacją werbalną.

- **Wczesne Wspomaganie Rozwoju**

Kolejnym istotnym elementem szkoleń są kursy i studia podyplomowe z zakresu wczesnego wspomaganie rozwoju i terapii autyzmu. Te dodatkowe formy kształcenia pomagają nauczycielom lepiej zrozumieć specyfikę autyzmu oraz skutecznie wspierać rozwój dzieci już od najwcześniejszych lat.

Opinie na temat wiedzy nauczycieli

Respondenci wyrazili różne opinie na temat poziomu wiedzy nauczycieli na temat pracy z dziećmi w spektrum autyzmu. W przedszkolach specjalnych nauczyciele zazwyczaj mają wysokie kwalifikacje i są dobrze przygotowani do pracy z takimi dziećmi. Posiadają oni szeroką wiedzę oraz umiejętności, które są niezbędne do efektywnej pracy z dziećmi autystycznymi.

Jednakże w placówkach ogólnodostępnych sytuacja wygląda inaczej. Często nauczyciele mają tylko podstawową wiedzę na temat autyzmu, co może prowadzić do trudności w efektywnym wspieraniu dzieci w spektrum. Młodszy nauczyciele, którzy są od niedawna zatrudnieni w placówkach, aktywnie się doszkalają, aby nadążyć za nowoczesnymi metodami i technikami pracy z dziećmi autystycznymi. Natomiast nauczyciele z wieloletnim stażem nie zawsze są skłonni do aktualizowania swojej wiedzy.

Przykładowe wypowiedzi:

- *„Ogólnie myślę, że w takich ogólnodostępnych szkołach publicznych chyba średnio według mnie.”*
- *„Osoby młodsze, które są od niedawna zatrudnione w szkole, cały czas się doszkalają, ale osoby z wieloletnim stażem wypierają się tego.”*

Wnioski:

Badania ukazują kluczową rolę szkoleń i edukacji personelu w pracy z dziećmi znajdującymi się w spektrum autyzmu. Pracownicy przedszkoli uczestniczą w regularnych szkoleniach obejmujących stosowaną analizę zachowań, która pomaga w efektywnym wsparciu dzieci. Kluczowym elementem jest także nauka komunikacji alternatywnej, niezbędnej przy pracy z dziećmi niewerbalnymi. Dodatkowe kursy

z wczesnego wspomaganie rozwoju i terapii autyzmu również wzbogacają ich umiejętności. Z badań wynika jednak, że wiedza nauczycieli w przedszkolach ogólnodostępnych jest często ograniczona, co kontrastuje z wysokimi kwalifikacjami personelu w placówkach specjalistycznych. To wskazuje na nierówności w przygotowaniu do pracy z dziećmi autystycznymi, co może hamować efektywność wsparcia. W związku z tym podkreśla się potrzebę ciągłego szkolenia i aktualizacji wiedzy wśród nauczycieli wszystkich typów placówek.

5. Integracja dzieci z autyzmem w środowisku edukacyjnym

Wywiady przeprowadzone z pracownikami przedszkoli dostarczają również cennych informacji na temat potrzeb dzieci ze spektrum autyzmu oraz sposobów, w jakie mogą być lepiej integrowane z rówieśnikami i społeczeństwem.

Nauczyciele podkreślają znaczenie edukacji na temat autyzmu od najmłodszych lat, zarówno dla dzieci neurotypowych, jak i tych z autyzmem. Ważne jest, aby dzieci były przygotowane na różne zachowania swoich rówieśników, co zmniejsza strach i niepewność.

Jeden z respondentów zauważył:

- *„Na pewno edukować. Wydaje mi się, tylko że tak konkretnie edukować. [...] Dzieci nie do końca są przygotowane na te dziwne zachowania.”*

Kolejny podkreślał:

- *„Uważam, że tu bardzo ważna jest edukacja właśnie od najmłodszych lat. [...] Uczymy dzieci otwartości na tak zwaną inność.”*

Istotne jest również edukowanie rodziców dzieci neurotypowych, aby zrozumieli, że różne zachowania dzieci z autyzmem nie są niebezpieczne ani groźne. Rodzice często mają wpływ na postawy swoich dzieci, więc ich zrozumienie i akceptacja są kluczowe.

Przykładowe wypowiedzi:

- *„Przede wszystkim tak sobie myślę. Bo często jest tak, że dużo rzeczy się mówi w domu różnych i tak jakby dzieci to przyjmują.”*
- *„Rodzice z małą wiedzą o tej chorobie nie przychodzą, nie uczestniczą w szkoleniach.”*

Potrzebne są kampanie społeczne i szkolenia, aby zwiększyć świadomość na temat autyzmu w społeczeństwie. Powinny one obejmować realistyczne przedstawienie życia osób z autyzmem, nie tylko tych wysoko funkcjonujących.

Wypowiedzi:

- *„Nawet... Możliwe. Znaczą programy telewizyjne były realizowane w jakimś tam zakresie. I filmy też. I to jest fajne, bo to też takie ciekawostki są dla ludzi.”*
- *„Ważne jest, żeby jak najwięcej mówić o tym, jakieś kampanie społeczne, fajne są te programy telewizyjne np. jest teraz taki na TVN 'Autentyczni'”*

Zdaniem respondentów dzieci z autyzmem potrzebują poczucia bezpieczeństwa, co można osiągnąć poprzez wcześniejsze przygotowanie ich na nowe sytuacje i miejsca. Ważne jest również, aby inne dzieci były świadome specyficznych potrzeb swoich rówieśników z autyzmem.

Jeden z respondentów podkreślił:

- *„Kluczem oprócz integracji jest tłumaczenie, nazwanie takich zachowań, rzeczy, żeby dzieci normatywne wiedziały, skąd się biorą takie zachowania.”*

Dzieci z autyzmem, zdaniem respondentów, lepiej funkcjonują w mniejszych grupach, gdzie nauczyciele mogą poświęcić im więcej uwagi i wsparcia. Indywidualne podejście jest kluczowe, ponieważ każde dziecko z autyzmem ma inne potrzeby i zachowania.

Ponadto sale przedszkolne powinny być dostosowane do potrzeb dzieci z autyzmem, np. poprzez stonowane barwy, ograniczenie bodźców rozpraszających i zapewnienie miejsc wyciszenia.

Przykładowe wypowiedzi:

- *„Na pewno sale wyciszeń, aby to dziecko skorzystało z chwili wytchnienia i ciszy od gwaru, przerw i licznych klas.”*
- *„Jeżeli chodzi o przedszkole masowe to na pewno stonowane barwy, mniej bodźców rozpraszających.”*

Wywiady z nauczycielami wskazały zatem na krytyczne znaczenie wczesnej edukacji na temat autyzmu, zarówno dla dzieci neurotypowych, jak i tych w spektrum, podkreślając, że wiedza ta pomaga zmniejszać strach i niepewność wśród dzieci. Respondenci zaznaczają potrzebę stałego edukowania społeczeństwa, aby przełamywać trwające stereotypy i promować inkluzję.

Respondenci zwrócili uwagę na konieczność przygotowania dzieci z autyzmem do nowych sytuacji oraz tworzenia środowisk, które są dla nich bezpieczne i przystosowane do ich specyficznych potrzeb. Podkreślono, że dzieci te najlepiej funkcjonują w mniejszych grupach, gdzie możliwe jest indywidualne podejście i intensywniejsze wsparcie. Wskazano także na istotną rolę edukacji rodziców, zarówno tych dzieci z autyzmem, jak i neurotypowych, aby lepiej rozumieli różnorodne zachowania i mogli efektywnie wspierać proces integracji.

Wnioski:

Podsumowując, na podstawie zebranych danych, wyraźnie widoczna jest potrzeba implementacji szeroko zakrojonych programów edukacyjnych skierowanych zarówno do pracowników edukacyjnych, jak i rodziców. Tylko poprzez wspólne działania i zrozumienie można zbudować otwarte i tolerancyjne społeczeństwo, które akceptuje i wspiera rozwój każdego dziecka, niezależnie od jego indywidualnych cech. Kampanie społeczne i programy telewizyjne odgrywają tu kluczową rolę, ale muszą być realizowane w sposób przemyślany i skoncentrowany na realistycznym przedstawieniu życia osób z autyzmem.

6. Edukacja i świadomość na temat spektrum autyzmu

Spółeczne postrzeganie autyzmu wciąż obarczone jest wieloma stereotypami i nieporozumieniami. Przeprowadzone wywiady z nauczycielami przedszkolnymi dostarczają cennych informacji na temat wiedzy społeczeństwa o spektrum autyzmu, powielanych mitach oraz koniecznych działań edukacyjnych. W niniejszym rozdziale omówione zostaną główne problemy zidentyfikowane przez respondentów, a także proponowane przez nich strategie edukacyjne.

Brak zrozumienia i stereotypy

Nauczyciele zauważają, że społeczeństwo często myli spektrum autyzmu z niepełnosprawnością intelektualną. W szczególności, osoby z cięższymi formami autyzmu bywają postrzegane jako intelektualnie niepełnosprawne, co jest błędne i krzywdzące. Respondenci wskazali również na inne stereotypy, takie jak przekonanie, że wszystkie osoby z autyzmem są „geniuszami” w określonych dziedzinach, co jest dalekie od prawdy i prowadzi do nieracjonalnych oczekiwań wobec dzieci w spektrum.

Przykładowe wypowiedzi:

- *„Spektrum autyzmu wydaje mi się, że się myli ludziom z niepełnosprawnością intelektualną.”*
- *„Stereotypy są takie często, że 'dobra, ma autyzm, ale będzie wybitnym lingwistą. Będzie matematykiem'.”*

Negatywne reakcje społeczne

Respondenci zwracali uwagę na negatywne reakcje społeczne wobec dzieci z autyzmem, zwłaszcza podczas ich trudnych zachowań w miejscach publicznych. Dzieci w spektrum autyzmu bywają postrzegane jako „niewychowane” lub

„niegrzeczne”, co wynika z braku wiedzy o specyfice autyzmu i związanych z nim trudności sensorycznych.

Przykładowe wypowiedzi:

- *„Gdzieś komentarze 'niewychowane dziecko' przede wszystkim, kiedy dziecko ma meltdown.”*
- *„Na przykład jak nasze dzieci gdzieś tam wychodzimy do miejsc użyteczności publicznej i wchodzi w takie jakieś niepożądane zachowania [...] to te osoby uważają, że to są dzieci niegrzeczne, źle wychowane.”*

Edukacja i kampanie społeczne

Respondenci podkreślają potrzebę edukacji społeczeństwa na temat spektrum autyzmu. Wskazują na konieczność organizowania kampanii społecznych, programów telewizyjnych oraz warsztatów, które prezentowałyby autyzm w sposób realistyczny, ukazując zarówno wyzwania, jak i mocne strony osób w spektrum.

Przykładowe wypowiedzi:

- *„Myślę, że przede wszystkim jakieś kampanie społeczne.”*
- *„Prowadzimy warsztaty dla dzieci i młodzieży i przedstawiamy jak czują dzieci z autyzmem, jak odbierają bodźce z otoczenia dzieci z autyzmem.”*

Szkolenia i warsztaty

Edukacja w formie szkoleń i warsztatów jest uznawana za skuteczną metodę zwiększania świadomości na temat autyzmu. Respondenci sugerują organizowanie szkoleń dla nauczycieli, pracodawców oraz społeczności lokalnych, aby lepiej zrozumieć potrzeby i możliwości osób w spektrum autyzmu.

Przykładowe wypowiedzi:

- *„Ważne jest, żeby jak najwięcej mówić o tym, jakieś kampanie społeczne.”*
- *„Różnego rodzaju warsztaty pokazanie może nie teorii, bo to można znaleźć w internecie, a stricte metody dzięki którym będą mogli się wczuć w te dzieci.”*

Dostosowania środowiskowe

Respondenci zwracają uwagę na potrzebę tworzenia w przedszkolach i innych instytucjach przestrzeni dostosowanych do potrzeb dzieci w spektrum autyzmu. Wymieniają m.in. strefy ciszy, sale sensoryczne oraz odpowiednią wizualizację przestrzeni jako kluczowe elementy wspierające dzieci z autyzmem.

Przykładowe wypowiedzi:

- *„Strefy ciszy. Strefy, gdzie w każdej placówce, jeżeli są dzieci w spektrum, powinna być taka strefa ciszy.”*
- *„Uważam, że bardzo ważny jest nauczyciel wspomagający dla takiego dziecka.”*

Wnioski:

Z przeprowadzonych wywiadów wynika, że społeczne postrzeganie spektrum autyzmu wciąż obarczone jest wieloma stereotypami i nieporozumieniami. Negatywne reakcje wobec dzieci z autyzmem, zwłaszcza w sytuacjach publicznych, wynikają głównie z braku wiedzy i zrozumienia. Nauczyciele podkreślają konieczność szerokiej edukacji społeczeństwa poprzez kampanie społeczne, programy telewizyjne, szkolenia i warsztaty. Kluczowe jest również dostosowanie przestrzeni edukacyjnych i publicznych do potrzeb dzieci w spektrum autyzmu, co pozwoli na lepsze funkcjonowanie i integrację tych dzieci w społeczeństwie.

Rekomendacje:

Na podstawie analizy zebranych danych, poniżej przedstawiono rekomendacje mające na celu poprawę świadomości, edukacji oraz integracji osób w spektrum autyzmu w społeczeństwie i na rynku pracy. Rekomendacje te obejmują szeroką kampanię społeczną, szkolenia dla pracodawców, nauczycieli i rodziców, tworzenie dostosowanych środowisk edukacyjnych, realistyczne przedstawienie autyzmu w mediach oraz integrację dzieci w spektrum autyzmu z ich neurotypowymi rówieśnikami. Każda rekomendacja zawiera opis działania oraz uzasadnienie, które podkreśla jej znaczenie i spodziewane korzyści.

Nazwa	Działanie	Uzasadnienie
Kampania społeczna skierowana do społeczeństwa	Przeprowadzenie ogólnopolskiej kampanii informacyjnej na temat spektrum autyzmu, obejmującej spoty telewizyjne, radiowe, billboardy, media społecznościowe oraz programy edukacyjne w szkołach.	Społeczeństwo często nie rozumie, na czym polega spektrum autyzmu i powieła wiele stereotypów, co prowadzi do marginalizacji osób w spektrum autyzmu. Kampania społeczna zwiększy świadomość i zrozumienie, promując akceptację i empatię. Ukazanie zarówno wyzwań, jak i mocnych stron osób w spektrum pozwoli na bardziej zrównoważone i realistyczne postrzeganie autyzmu.

<p>Kampania skierowana do pracodawców</p>	<p>Opracowanie i realizacja kampanii edukacyjnej skierowanej do pracodawców, obejmującej szkolenia, webinary, broszury informacyjne oraz platformy online z zasobami edukacyjnymi.</p>	<p>Pracodawcy często nie mają wiedzy na temat potencjałów i ograniczeń osób w spektrum autyzmu, co prowadzi do ich niechęci do zatrudniania tych osób. Kampania skierowana do pracodawców pomoże przełamać te bariery, pokazując korzyści z zatrudniania osób w spektrum oraz prezentując dobre praktyki i konkretne przykłady integracji na rynku pracy.</p>
<p>Szkolenia dla nauczycieli i pracowników edukacyjnych</p>	<p>Regularne organizowanie szkoleń dla nauczycieli i pracowników edukacyjnych, obejmujących takie tematy jak stosowana analiza zachowania (ABA), komunikacja alternatywna (np. PECS) oraz wczesne wspomaganie rozwoju.</p>	<p>Wiedza nauczycieli na temat autyzmu jest często ograniczona, co wpływa na jakość wsparcia oferowanego dzieciom w spektrum. Szkolenia pomogą nauczycielom lepiej zrozumieć specyfikę autyzmu i skuteczniej wspierać rozwój dzieci. Wyposażenie nauczycieli w nowoczesne narzędzia i techniki pracy z dziećmi w spektrum jest kluczowe dla ich edukacji i</p>

		integracji.
Tworzenie dostosowanych środowisk edukacyjnych	Implementacja dostosowań środowiskowych w przedszkolach i szkołach, takich jak strefy ciszy, sale sensoryczne, przygaszone światła, słuchawki wygłuszające oraz wizualizacja przestrzeni.	Dostosowanie środowiska edukacyjnego do potrzeb dzieci w spektrum autyzmu jest kluczowe dla ich komfortu i efektywności nauki. Redukcja bodźców sensorycznych, zapewnienie miejsc wyciszenia oraz odpowiednie wizualizacje przestrzeni pomagają dzieciom w spektrum lepiej funkcjonować w codziennym życiu edukacyjnym.
Warsztaty i spotkania edukacyjne dla rodziców	Organizowanie regularnych warsztatów i spotkań edukacyjnych dla rodziców dzieci w spektrum autyzmu oraz dzieci neurotypowych, prowadzonych przez specjalistów.	Rodzice odgrywają kluczową rolę w edukacji i integracji swoich dzieci. Warsztaty i spotkania edukacyjne pomogą rodzicom lepiej zrozumieć specyfikę autyzmu, nauczyć się skutecznych strategii wsparcia oraz promować zrozumienie i akceptację wśród dzieci neurotypowych.

<p>Realistyczne przedstawienie autyzmu w mediach</p>	<p>Produkcja programów telewizyjnych, filmów dokumentalnych oraz materiałów online, które realistycznie przedstawiają życie osób w spektrum autyzmu, ukazując zarówno wyzwania, jak i sukcesy osób w różnym stopniu funkcjonujących.</p>	<p>Obecne media często przedstawiają autyzm w sposób jednostronny, skupiając się na wysokofunkcjonujących osobach w spektrum. Realistyczne przedstawienie różnych aspektów życia osób z autyzmem pomoże w przełamywaniu stereotypów i promowaniu szerszego zrozumienia w społeczeństwie.</p>
<p>Integracja i współpraca z przedszkolami i szkołami masowymi</p>	<p>Tworzenie programów integracyjnych, które łączą dzieci w spektrum autyzmu z dziećmi neurotypowymi w przedszkolach i szkołach masowych poprzez wspólne zajęcia, warsztaty i projekty</p>	<p>Integracja dzieci w spektrum autyzmu z ich neurotypowymi rówieśnikami jest kluczowa dla budowania akceptacji i zrozumienia. Wspólne zajęcia i projekty pomagają dzieciom lepiej się poznać, zmniejszają bariery komunikacyjne i społeczne oraz promują inkluzywne środowisko edukacyjne.</p>

Realizacja przedstawionych powyżej rekomendacji przyczyni się do budowy bardziej otwartego i wspierającego społeczeństwa, które akceptuje i wspiera rozwój każdej jednostki, niezależnie od jej specyficznych cech i potrzeb.

Podsumowanie:

Przeprowadzone badania wykazały, że mimo istniejącej wiedzy i narzędzi wspierających, ciągle pojawiają się nowe wyzwania i obszary, które wymagają dalszych badań i interwencji. Dzięki zaangażowaniu wychowawców, specjalistów, rodziców oraz samych osób w spektrum, udało się zidentyfikować kluczowe potrzeby oraz opracować rekomendacje, które mogą przyczynić się do lepszej adaptacji i funkcjonowania tej grupy w społeczeństwie.

Ważnym aspektem badania była analiza aktualnego stanu wiedzy na temat autyzmu wśród nauczycieli i terapeutów. Wyniki wskazują na znaczące różnice w poziomie przygotowania między różnymi typami placówek. W szkołach specjalnych personel jest zazwyczaj lepiej przygotowany do pracy z dziećmi w spektrum, co przekłada się na wyższą jakość wsparcia i skuteczniejsze metody edukacyjne. W placówkach ogólnodostępnych natomiast nadal brakuje odpowiednich szkoleń oraz świadomości, co może prowadzić do niezrozumienia i nieefektywnego wspierania uczniów.

Badania pozwoliły także na szczegółowe zbadanie i opisanie praktyk edukacyjnych i terapeutycznych stosowanych w przedszkolach i szkołach. Dostosowanie środowiska, indywidualne podejście do procesu nauczania i włączanie specjalistów (takich jak logopedzi czy terapeuci zajęciowi) okazały się być kluczowe dla efektywnego rozwoju dzieci z autyzmem. Edukacja rówieśników oraz integracja społeczna to kolejne aspekty, które zyskały na znaczeniu w świetle przeprowadzonych badań. Zauważono, że wczesne wprowadzanie dzieci w świat różnorodności i akceptacji może znacząco przyczynić się do budowania tolerancyjnego społeczeństwa.